
ANNA MATAMALA

EL GUIÓ A LA PANTALLA:
TRETS DE L'ORAL
COL·LOQUIAL EN LA FICCIÓ
TELEVISIVA

Les sèries de televisió solen voler reproduir la parla espontània en registres generalment col·loquials, però el que ofereixen és una aproximació més o menys versemblant que depèn de tot un seguit de limitacions. Conscients que els diàlegs no poden ser una imitació fidel de l'oral col·loquial espontani sinó que només en poden reproduir determinats trets, ens proposem d'estudiar quins són precisament aquests trets. L'anàlisi es basa en un corpus format per dos episodis de producció pròpia –el segon episodi de *Plats Bruts* (*Tinc por*, 3.092 paraules) i el primer de *Jet Lag* (*Conyac*, 3.931 paraules)– i dos episodis doblats de l'anglès –un de *Normal, Ohio* (2.919 paraules) i un de *Coupling* (*Parelles*) (3.698 paraules)–, els quals formen part del corpus audiovisual de Matamala (2005). Cal tenir en compte que es tracta de quatre episodis emesos entre 1999 i 2003 que poden aportar pistes, però no pas observacions generalitzables, especialment tenint en compte que els criteris de l'emissora, Televisió de Catalunya (TVC), han anat variant amb els anys.

Després d'unes reflexions breus sobre la llengua de les sèries de producció pròpia i de producció aliena (§1), emprendrem l'anàlisi del corpus a partir de la versió emesa des de diversos vessants: morfològic, sintàctic i semàntic (§2). Tot seguit, estudiarem els canvis que es produeixen entre el guió escrit que es lliura als actors i la versió emesa (§3), anàlisi que ens permetrà arribar a una sèrie de conclusions en l'últim apartat.

1. LA LLENGUA DE LES SÈRIES DE TELEVISIÓ

Les sèries de televisió ofereixen una oralització d'un guió escrit per ser dit com si no fos escrit, en la terminologia clàssica de Gregory i Carroll (1978), guió que és rebut en forma de producte audiovisual per part del públic. El joc d'oralitat i escriptura és constant i ha despertat l'interès de diversos estudiosos que s'han abocat a analitzar la llengua de la ficció televisiva, tant la produïda originalment en català (producció pròpia) com la traduïda d'altres llengües (producció aliena).

Des d'una perspectiva general, Paloma (1999) estudia el model de llengua oral de TVC per mitjà de les sèries de televisió, tant de producció pròpia (dos capítols de *Poble Nou*, *Oh Europa* i *Estació d'enllaç*) com de producció aliena (dos capítols de *Carson i Carson, advocats*, *Hotel Fawlty* i *Veïns*), en els aspectes fonètics, morfològics, sintàctics i lèxics. Paloma arriba a la conclusió que la llengua de les produccions alienes és «molt respectuosa amb la normativa i amb l'estàndard; també ho és la llengua de les SPP [sèries de producció pròpia]. Això és segurament una de les claus de l'èxit» (Paloma 1999: 90). De tota manera, considera que el grau de formalitat i d'esponaneïtat no sempre és l'adequat.

En l'àmbit concret de les sèries de producció pròpia, Martí (1997) analitza dues mostres de programes de producció pròpia, del 1983 i del 1987, tant pel que fa a la fonètica, la sintaxi com el lèxic, i considera que s'aconsegueix un bon nivell d'aproximació a l'oral espontani que es vol imitar. Posteriorment, en un volum sobre llengua oral i llengua escrita a la televisió, Paloma i Segarra (2000) estudien tant els diàlegs com els subtítols d'un capítol de *Dones d'aigua* i d'un capítol de *Laura*, emesos el 1997 i el 1998, respectivament. En l'anàlisi de la llengua oral s'endinsen en la variació diatòpica, la variació estilística i aspectes del model de llengua relacionats amb la morfologia, la sintaxi, la fonètica i el lèxic. En una publicació posterior Paloma i Segarra (2007) analitzen sèries de producció pròpia dels últims temps i se centren en la poca presència de variants dialectals a part de la central (barcelonina), en l'ús de renecs i interferències, com també en l'alternança de codis.

Julià-Muné (2004: 47), per la seva banda, considera que TV3 ha fet una aposta clara per dignificar la llengua col·loquial. Segons l'autor, les sèries són fruit d'un guió pensat i escrit en català per a catalans, cosa que fa que siguin més adequades i genuïnes, per bé que hi ha el perill de farcir-les de castellanismes, de pronúncies afectades o d'omissions de pronoms, entre d'altres fenòmens.

Pel que fa a les sèries de producció aliena, cal tenir en compte que arriben a la majoria d'espectadors mitjançant la versió doblada, tot i que sovint hi ha disponibles subtítols per a sords que els espectadors també poden fer servir per veure la sèrie en versió original subtítolada. Els estudis sobre el doblatge de sèries a TVC són múltiples:

així, Agost (1993) analitza el registre col·loquial en el doblatge de la sèrie *Premiers Baisers* i observa que la versió catalana de la sèrie presenta molts elements d'un registre col·loquial propi dels joves, tant en l'àmbit morfosintàctic com en el lexicosemàntic.

La Comissió de Normalització Lingüística (CNL) de Televisió de Catalunya (1997) fa unes reflexions a l'entorn de la modalitat específica del doblatge, que defineix com a oral, estàndard i adequada. Consideren que la traducció ha d'anar supeditada a la imatge i ha de ser creïble, raó per la qual el concepte de registre és cabdal. En aquest volum es proposen diverses normes i criteris generals per al doblatge com ara els tractaments, la traducció de termes i expressions específics, l'ús de pronoms, el tractament del lèxic, la fonètica o les interferències, entre d'altres. Alguns dels elements que la CNL considera propis del registre oral dels mitjans audiovisuals són les frases curtes i juxtaposades, el poc ús de la passiva, la presència de frases inacabades, ordres no gramaticals, el·lipsis, elements referencials abundants, estructures conversacionals estereotipades, expressions-crossa, falques, jocs de paraules i frases fetes (TVC 1997: 12-14).

A partir d'una anàlisi concreta, Santamaria (1997) estudia aspectes fonètics, morfològics, sintàctics i lèxics de quatre sèries diferents i conclou que «el model de llengua en els programes doblats és força estricte pel que fa a la correcció i que en ocasions resulta un xic inversemblant», tot i que opina que els diàlegs funcionen i els doblatges són de qualitat. Un any més tard, Dolç i Santamaria (1998) analitzen l'aparició en català d'elements que donen pinzellades d'espontaneïtat a un text que vol ser versemblant. Concretament, se centren en el grau d'expressivitat (exclamacions, vocatius, onomatopeies, clics, etc.), en la imprecisió informativa (implícits, hiperònims, ambigüïtat lèxica) i en la relaxació de la correcció lingüística (fonètica i regles gramaticals).

Un dels investigadors que ha estudiat més a fons el doblatge és Chaume (2003), que considera que es tracta d'una oralitat prefabricada que presenta diferències respecte de l'oral espontani. Algunes de les més destacades, segons aquest estudiós, són les que recollim a continuació:

a) Fonèticament,

- S'evita la reducció o fins i tot la supressió consonàntica pròpia del discurs oral col·loquial;
- S'evita la caiguda de les vocals àtones;
- S'eviten les metàtesis;
- S'evita afegir vocals de suport inicials o epentètiques, pròpies de registres molt col·loquials;
- S'evita l'elisió en els enllaços intraoracionals;

- S'eviten les assimilacions i les dissimilacions;
 - S'accentua l'entonació i s'eviten ambigüitats prosòdiques;
 - S'eviten cacofonies.
- b) Morfològicament,
- Hi ha una tendència molt estricta a ajustar-se a la normativa;
 - S'evita la creació de singulars o plurals analògics;
 - S'evita la creació de masculins o femenins analògics;
 - S'eviten les flexions verbals incorrectes per analogia;
 - S'eviten les concordances agramaticals.
- c) Sintàcticament,
- S'evita la segmentació de l'enunciat en successius fragments;
 - S'evita la supressió de preposicions pròpia del llenguatge oral;
 - S'eviten les ampliacions i reduccions expressives;
 - S'evita l'incompliment de les restriccions gramaticals o semàntiques;
 - S'eviten, per regla general, les vacil·lacions i titubejos;
 - S'eviten les insercions de parèntesis associatius o interferències momentànies sense connexió gramatical amb el que es diu.
- d) Semanticopràgmatícament,
- S'eviten paraules ofensives, grolleres o malsonants;
 - S'eviten tecnicismes innecessaris;
 - S'eviten dialectalismes i es procura respectar les convencions lèxiques de l'estàndard;
 - S'eviten anacronismes que, en el cas dels registres col·loquials, solen ser també dialectalismes;
 - S'eviten termes no normatius.

Chaume observa que en el nivell sintàctic augmenta la presència de trets propis del discurs oral espontani amb un ús abundant d'interjeccions, topicalitzacions dels elements més rellevants, concordances improvisades, repeticions i expressions d'obertura i tancament pròpies de l'oral. Però és en l'àmbit lexicosemàntic on, segons l'autor, el discurs oral espontani i el prefabricat s'acosten més.

Julià-Muné (2004), per la seva banda, ofereix un panorama general del llenguatge de la ràdio i de la TV i, respecte de la llengua de les sèries de producció aliena, considera que beuen de les restriccions del procés de doblatge. El resultat final, segons l'autor, és «un tipus de llengua amb un nivell de correcció lingüística força acceptable, però amb desajustaments respecte al registre que es vol imitar» (Julià-Muné 2004: 46).

Finalment, Rico (2004) parteix de vuit pel·lícules doblades i de diversos episodis de producció aliena per analitzar els registres col·loquials a TVC. Segueix a grans trets la proposta de Payrató (1996 [1988]) i fa observacions pel que fa a la fonètica, la morfologia, els procediments expressius i els col·loquialismes lèxics i fràsics. Al final proposa dues alternatives a l'hora de plantejar un registre col·loquial català: recórrer a formes interferides del castellà, que són versemblants i fàcils de comprendre per part dels espectadors, o elaborar un col·loquial català propi que amb el temps pugui resultar versemblant a tot el domini lingüístic.

Es pot observar que, segons la bibliografia, els models de la producció pròpia i de la producció aliena difereixen en alguns aspectes i és per això que hi ha hagut propostes d'acostament dels dos models: Ainaud *et al.* (2001: 133-138) suggereixen acostar el model de la traducció i de la producció pròpia per fusionar-los en un tercer model alternatiu que integraria la informalitat lèxica del model de traducció i la informalitat fonètica, morfològica i sintàctica del model de producció autòctona. Una proposta que, segons el nostre parer, topa amb el fet que el doblatge té unes restriccions més accentuades que la producció pròpia i fins i tot genera un model propi que en altres llengües han anomenat *dubbese* (Chiaro 2005, Romero 2006). En paraules de Zabalbeascoa (2006: 78), «els diàlegs dels audiovisuals no poden aspirar a replicar fidelment la realitat. Es tracta, més aviat, que els guions tinguin una coherència lingüística, dramàtica i textual que en el seu conjunt resulti versemblant».

2. EL LLENGUATGE ORAL COL·LOQUIAL A LES SÈRIES

Payrató (1996 [1988]) presenta un estudi extens on identifica els trets principals del català col·loquial. Deixant de banda l'entonació, la fonètica i fonologia, tot seguit seleccionem alguns d'aquests trets i mirem si són presents en les sèries que conformen el corpus d'anàlisi. Ens fixem únicament en la versió interpretada i deixem els comentaris sobre els canvis que es produeixen durant la interpretació respecte del guió per al tercer apartat.

2.1. ASPECTES MORFOLÒGICS

Pel que fa als aspectes morfològics, el primer element que Payrató presenta és la creació de formes noves i l'eliminació d'excepcions en la regularització dels paradigmes flexius, fenomen que porta a la creació per analogia de formes noves com ara *llàpissos*, *masses*, *eleganta*, *coneixo*, *volguer* o *puto*, per exemple. En el corpus estudiat no hem trobat cap exemple d'aquest tipus; en canvi, i a tall il·lustratiu, trobem una ocurrència de la forma invariable i normativa *massa* (exemple 1).

(1) Susan: Queden massa dones nues a l'armari... i no estàs preparat per anar-te'n. (CP)⁽¹⁾

És evident que una sola ocurrència no es pot considerar representativa, especialment quan no hi ha contextos propicis a l'aparició d'aquestes formes. De fet, les orientacions actuals de TVC, explicitades al portal de la corporació catalana de mitjans audiovisuals (esadir.cat), exposen que el plural *masses* –al costat de *forces* i *prous*– és admissible en llengua col·loquial. En relació amb la morfologia, cal destacar també que únicament trobem formes no normatives a *Jet Lag* (dues ocurrències de *complexè*).

Un segon element propi de l'oral col·loquial fa referència a l'ús de temps verbals: així, Payrató (1996 [1988]) observa que l'imperatiu és més freqüent en el registre col·loquial i que el perfet simple s'elimina sistemàticament en el català central. Dur un estudi sistemàtic de l'ús de temps verbals supera l'objectiu d'aquest article, però hem observat que en tots els casos, tant en les sèries de producció pròpia com en les doblades, hi ha molts imperatius (exemples 2 i 3), mentre que la presència del perfet simple és nul·la. En relació amb aquest darrer aspecte, Alturo (1998) estudia la competència entre les formes sintètiques i perifràstiques del perfet i suggereix una relació entre registres, gèneres i selecció d'expressions lingüístiques.

(2) Sílvia: Deixeu-me fer a mi. Obre la porta d'una punyetera vegada, que faig pudor i em vull dutxar. (JL)

(3) Pamela: Ni se t'acudeixi de tocar-lo! No em fiquis la cullera a la sopa! (NO)

D'altra banda, observa Payrató que la concordança de temps verbals no s'adequa necessàriament a les convencions gramaticals, característica observada en quatre casos a *Jet Lag* (4, 5) i en un enunciat de *Plats Bruts* (6), però no pas a la producció aliena. En realitat alguns d'aquests trets, com ara l'ús d'*hagués* en comptes d'*hauria* o l'ús del futur de probabilitat, són fenòmens de substitució que es van estenent però que no s'adiuen amb els criteris de l'emissora.

(4) Carla: Mariona, ja sé que no t'anava bé convidar-nos al casament, però que sàpigues que igualment no hagués pogut venir. (JL)

(5) Mario: Suposo que s'haurà fet il·lusions amb lo nostre. (JL)

(6) David: Sí, a mi no m'hagués fet res dallò, no?, però ella, en canvi, volia dormir. (PB)

1. Fem servir el codi CP per a *Coupling*, NO per a *Normal, Ohio*, PB per a *Plats Bruts* i JL per a *Jet Lag*.

També són pròpies de l'oral col·loquial determinades formes verbals amb usos específics, com ara l'ús de primera persona del plural del present d'indicatiu en lloc de la segona del singular –fenomen observat una vegada a *Plats Bruts* (7)–, l'imperfet d'indicatiu com a recurs del joc infantil per crear una realitat fantàstica (*Jo era...*) o l'infinitiu compost amb valor condicional (*Haver-ho dit abans!*) –trets no observats al corpus.

(7) David: Fas mala cara, Lopes. Que no hem passat bona nit?/Lopes: Veig que ens hem llevat simpàtics, eh?
(PB)

La morfologia pronominal –aspecte abordat àmpliament per Bonet (2002)– és un altre vessant del llenguatge en què l'oral col·loquial presenta trets propis. Així, Payrató considera que se solen preferir enunciats amb un complement ple a enunciats amb una forma verbal i una combinació de clítics –per exemple, *Porta-la al cotxe*, i no pas *Porta-la-hi*–, fenomen que hem pogut comprovar en totes les sèries sense diferència. D'altra banda, el mateix autor observa que se solen preferir enunciats pleonàstics i combinacions pronominals col·loquials com l'ús de *els hi* amb valor d'acusatiu, de datiu i de locatiu. En el corpus estudiat, hem detectat efectivament molts enunciats pleonàstics, sense diferència entre producció pròpia i producció aliena (exemples 8 i 9), tot i que no es fa de manera sistemàtica i hi ha casos sense pleonasme (10). En canvi, no trobem formes verbals que incorporin el pronom del tipus *me n'empenedeixo* o *se n'enrecorda*, pròpies del col·loquial segons Payrató (1996 [1988]: 98).

(8) Kimberly: Vaig a dir-li a en Robbie que ja sou aquí. (NO)

(9) Lopes: Li diem a l'Emma de fer un trio? (PB)

(10) Butch: He promès a la Pamela que l'ajudaria. (NO)

Pel que fa a combinacions de pronoms col·loquials, no hem trobat cap cas de combinació *els hi* –acceptada pel llibre d'estil de l'emissora en registres col·loquials i espontanis–, però és que, de fet, només hi ha un context a *Coupling* i un a *Normal, Ohio* on s'hauria pogut fer servir (11). Pel que fa a la combinació *l'hi* en el sentit de *li ho* o *la hi*, en trobem dues ocurrences a *Normal, Ohio* (12), tres a *Plats Bruts* (13) i una a *Jet Lag* (14). De fet, la reducció a *l'hi* d'aquestes dues formes és la proposada pel llibre d'estil en tots els contextos, tant col·loquials i espontanis com formals. A *Coupling* no n'hi ha cap, però tampoc no hi ha cap combinació més formal, del tipus *li ho* o *la hi*.

(11) Susan: I has pensat que els ensenyaries la cinta. (CP)/Pamela: Tothom acabava borratxo i dient coses que els sortien de dins. (NO)

(12) Butch: I després l'hi demanava bé./ He fet mans i mànigues per impedir-l'hi. (NO)

(13) Lopes: Com vols que l'hi toqui? (referint-se a la meta). (PB)

(14) Mariona: No, no, no, així no l'hi puc pas dir, jo. (JL)

Altres combinacions que Payrató no esmenta explícitament, però que figuren al portal de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) (esadir.cat) són *n'hi* com a forma habitual en tots els registres en substitució de *li'n*, formes no recollides al corpus, segurament per les seves dimensions reduïdes. També és freqüent en col·loquial l'aparició d'una vocal epentètica en determinats imperatius com ara *mirem's-e*, *afanyeu's-e*, *anem's-en*, *ajupe't*, *afegeixe'n*, *culle-les*, *digue'm*, *dugue'lo* *porta'ns-e-la* –formes recollides a l'ÉsAdir, entre d'altres–, com també en certes combinacions del tipus *ens e surt* o en combinacions amb infinitius (*di-us-e*). En relació precisament amb els infinitius, n'hi ha que perden la *-r* final, com ara *coneixe'ns* o *vence'ls*. En el corpus estudiat només trobem formes del verb *dir* (*digue'm* a *Normal*, *Ohio*, *Jet Lag* i a *Plats Bruts*, *digue-li* dues vegades a *Jet Lag*) i *mirar* (*mi-te'l* a *Coupling*) mentre que es mantenen les formes plenes sense vocal epentètica en la resta de casos (*convidar-nos*, *tranquil·litzeu-vos*, *cruspir-nos*), sense diferències remarcables entre producció pròpia i doblada.

Una altra peculiaritat de la morfologia pronominal és l'aparició dels pronoms *en* en forma reforçada en lloc de forma elidida en combinacions del tipus *ens en anem* o *us en alegreu*, formes recomanades en qualsevol registre per l'emissora mateix, però que tampoc no apareixen en el nostre corpus.

Un quart element relacionat amb la morfologia col·loquial és l'alt grau de variació en algunes formes d'indefinit o de perfet perifràsic, com ara *hel/haig/hai/hi vist* o *vaig/vàreig/vai veure*. En el corpus estudiat només trobem *haig* en una ocasió, a *Jet Lag*, i la resta de casos presenten les mateixes formes.

Pel que fa als articles personals, sí que s'hi detecta variació: mentre que al doblatge de les sèries estudiades s'opta clarament per la forma *en* per al masculí, en la producció pròpia es fa servir l'article *el* (15, 16). Com afirma Coromina (2001: 317), «hi ha una diferència significativa que Televisió de Catalunya fa servir per marcar la procedència de les narracions cinematogràfiques: mentre que les pel·lícules catalanes i les sèries de producció pròpia empen gairebé sistemàticament, en els diàlegs, l'article masculí *el*, en les pel·lícules no catalanes i en les sèries de producció aliena l'article personal masculí utilitzat acabarà sent gairebé sempre *en* (en tots els casos, però, l'article femení és *la*)».

(15) Diana: Jo al Rafel li he continuat dient Rafel./ Sílvia: Però és diferent, el Rafel és mort. (CP)

(16) Carbonell: El Lopes... el Lopes no l'he banyat mai. (PB)

Pel que fa a l'article neutre *lo* –fenomen estudiat per Batlle (2000) en relació amb la distància que separa la normativa de l'ús en els registres orals i espontanis–, no en detectem cap ocurrència a les sèries de producció aliena ni tampoc a l'episodi de *Plats Bruts*, on es fa servir *el* (17). En canvi, sí que s'empra en la versió interpretada de *Jet Lag* (18).

(17) David: El que passa és que, no sé, són tan rares. No saps mai si volen lligar o no. (PB)

(18) Mario: Doncs el tema és que, que ella... suposo que s'haurà fet il·lusions amb, amb lo nostre i no sé què fer./ Diana: Ara necessito més dades sobre el concepte lo nostre. (JL)

Finalment, un darrer element identificat com a propi del català col·loquial és la presència de sufixos propis com ara *-menta* o *-ero* (*emprenyamenta*, *xiruquero*), a més d'un nombre rellevant d'augmentatius i diminutius. Els dos primers sufixos no són presents a cap de les sèries analitzades, però sí que hi ha diminutius a totes (19, 20, 21, 22), quatre superlatius a *Plats Bruts* i un sufix despectiu a *Normal, Ohio* (23).

(19) Carbonell: El Charly? Un cigronet! (PB)

(20) Ester: T'hauré de buscar un piset o un apartament... (JL)

(21) Butch: Ara balla la Macarena. Que ximplet! (NO)

(22) Steve: Estàvem mirant una coseta. (CP)

(23) Butch: Em fa una gràcia, aquest ocellot! (NO)

També hem identificat alguns prefixos com ara *extra-* o *super-* en les sèries de producció pròpia (24, 25), però no pas a l'aliena.

(24) David: El meu llit és extrallarg i superample. Com que sóc tan alt! (PB)

(25) Andreu: Sembla que et vagin bé les coses./ Ester: Sí, em van bé. Em van superbé. (JL)

Ja per concloure, altres elements que hem pogut observar en alguna de les sèries estudiades són la presència de gèneres diferents dels recollits per la normativa (*els aromes* a *Normal, Ohio*) i l'ús adverbial d'algun adjectiu (*ràpid* a *Plats Bruts*).

2.2. ASPECTES SINTÀCTICS

Pel que fa a la sintaxi, una característica pròpia del col·loquial és la presència d'enunciats en què el subjecte no concorda amb el verb com *A mi m'ha passat jo anar a veure'l i trobar-me que no en sap res* (Payrató 1996 [1988]: 105). En el cas del corpus estudiat no trobem cap enunciat d'aquest tipus. Sí que hi ha enunciats amb el subjecte

desplaçat, però que no s'englobarien en aquest grup perquè són perfectament gramaticals (26, 27).

(26) Emma: Doncs jo, mira que *El final de la escalera* l'he vista vegades, eh?, però cada cop que la veig... (PB)

(27) Lopes: Jo, perdona que t'ho digui, però la trobo un pèl violenta, aquesta dona. (PB)

Un segon tret, segons Payrató, és el predomini de la juxtaposició en les oracions compostes, seguida de la coordinació i finalment la subordinació, amb una presència baixa en la llengua parlada. Només és remarcable la presència de completives i subordinades substantives, en funció de complement directe o de subjecte, i de subordinades adverbials (Payrató 1996: 111). Pel que fa a les adjectives explicatives, l'autor argumenta que no són gaire freqüents en la llengua oral i que encara ho són menys el relatiu *qual* o els relatius compostos.

Considerem que analitzar la tipologia de les oracions mereixeria un estudi per si sol i ja s'han fet esforços notables en aquest sentit—Castellà (2007: 110), per exemple, demostra que el percentatge de subordinades en la conversa i en la prosa acadèmica coincideixen i que les subordinades més freqüents en la conversa informal són la substantiva i l'adverbial—, però aquí ens limitarem a comprovar la presència del relatiu formal *qual* i dels relatius compostos. Al corpus estudiat, només trobem el relatiu *qual* en una ocurrència a *Coupling* (28) i *cosa que*, amb dues ocurrències en aquesta mateixa sèrie (29). De les altres combinacions de relatius compostos no n'hi ha en cap sèrie del corpus, però sí que trobem una forma *que* pròpia del col·loquial a *Normal, Ohio* i una a *Jet Lag* (30).

(28) Susan: Resulta que sóc perfectament capaç de distingir entre *Passeig* i pornografia casolana, particularment si és pornografia de la qual sóc protagonista. (CP)

(29) Jeff: I resulta que esteu de sort i teniu totes les parts que necessiteu. No us trobeu sense caps ni teniu tres culs, cosa que seria fantàstica si us agradessin els culs. (CP)

(30) Mariona: Jo tinc una amiga que li passa el mateix. (JL)

També té usos expandits en totes les sèries la conjunció *que*, ja sigui en forma de connector (31 a 34) o a l'inici d'una interrogació (35 a 38).

(31) Susan: Vinga, que aquí hi falta gent! (CP)

(32) Butch: No perdeu el temps, que el gall dindi es refreda. (NO)

(33) Carbonell: Surt, que això està a punt! (PB)

(34) Carla: Vinga, va, i ara fora d'aquí, que haig de retrobar-me amb mi mateixa. (JL)

(35) Steve: Que podem tornar a la qüestió, nois? (CP)

- (36) Butch: Falta? Però que està sonat, aquest àrbitre? (NO)
(37) David: Fem mala cara, Lopes. Que no hem passat bona nit? (PB)
(38) Ester: Que ha trucat la meva germana? (JL)

Pel que fa al pronom interrogatiu *què*, també sol aparèixer en altres usos segons Payrató (1996 [1988]: 112), però en el corpus estudiat només seria destacable l'ús d'un *Què?* en el sentit de *I doncs?*, present a totes les sèries menys *Normal, Ohio* (39, 40, 41):

- (39) Susan: Què, no penses continuar la cançó? (CP)
(40) Mariona: Què? Com em queda? L'he comprada de rebaixes. (JL)
(41) David: Què? No te'n vas? (PB)

Payrató considera que un altre fenomen propi del col·loquial és el rebuig a les passives, substituïdes sovint per construccions de subjecte impersonal o per altres mitjans com una tercera persona en sentit impersonal (*Diuen que...*) o una segona persona (*Tu vas allà i...*). Probablement, es refereix a les passives perifràstiques o passives amb *ser* (Bartra 2002); tanmateix, aquest «rebuig» no sembla exclusiu del col·loquial: Casals (2007: 272-275) destaca igualment aquesta característica com a pròpia de l'oral radiofònic i assenyala que és freqüent trobar la recomanació de no usar passives en llibres d'estil d'aquest àmbit. D'altra banda, la passiva perifràstica tampoc no és gaire freqüent en oral estàndard o formal ni en la majoria de textos escrits, a diferència de les passives reflexes (Campos 2004). Al corpus només trobem dues passives perifràstiques, a *Coupling* (42), i predominen les construccions com les recollides tot seguit (43 a 46).

- (42) Sally: I'll be the only one who hasn't been *patricked*. / Jane: You're the only one who hasn't been *steved*.>
Sally: Jo seré l'única no *patricada*. / Jane: També ets l'única que no ha estat *stivada*.
(43) Lopes: Es veu que hi han passat coses terribles. (PB)
(44) Diana: La Matahari, diuen que tenia un mostatxo! (JL)
(45) Butch: Es pot saber què coi feies? (NO)
(46) Jeff: Ja se sap que aquestes coses s'han de fer en el món real. (CP)

Pel que fa a l'ordre dels enunciats, és propi del llenguatge col·loquial que hi hagi dislocacions, amb l'aparició de clítics. N'hem trobat mostres a tot el corpus (47 a 50).

- (47) Carbonell: La roba planxada la tens a la cadira! (PB)
(48) Diana: Sí que ho sembla, sí, un bigori! (JL)
(49) Charlie: Però que no ho veus, que li ha fet saltar el casc? (NO)
(50) Jane: Doncs jo ni tan sols hi sóc, a l'armari! (CP)

Un altre fenomen és la presència d'enunciats amb una unitat final interrogativa o exclamativa, del tipus *oi?*, *o què?*, *no?*, *veritat?*, elements observats en tots els episodis amb percentatges el doble d'elevats en la producció pròpia. Aquestes peces formen part del que Cuenca (2006b: 167) anomena «connectors pragmàtics», unitats que poden indicar connexió textual amb un valor modalitzador, i és que al mateix temps que contribueixen a l'organització del discurs també aporten un matís modal i interactiu.

Taula 1. Enunciats amb element final interrogatiu o exclamatiu

	<i>PB</i>	<i>JL</i>	<i>CP</i>	<i>NO</i>
Diu!	0	1	0	0
D'acord?	0	0	1	0
Dona	1	0	0	0
Eh?	24	23	2	2
Entesos?	0	0	0	2
Home!	1	3	0	1
M'entens?	1	0	0	0
Mmm?	0	3	0	0
No?	9	8	1	0
Oi?	2	2	5	3
O què?	1	3	0	1
Recony!	0	1	0	0
Sabeu?	0	0	1	0
Saps què?	0	1	0	0
Sents?	0	0	1	0
Tio	2	0	0	0
Tia	0	1	0	0
Tu!	3	2	0	0
Va!	1	0	0	1
Vale	1	0	0	0
Vinga!	0	0	0	1
Vots?	0	0	1	0
Total	46 ocurrencies = 1,489%	48 ocurrencies = 1,221%	12 ocurrencies = 0,324%	11 ocurrencies = 0,377%

Hem vist que també és freqüent l'ús de vocatius al final dels enunciats, amb els percentatges més alts a *Plats Bruts*, i que fins i tot hi ha formes censurades per la normativa com ara *carinyo*, però només en la producció pròpia. L'estudi dels vocatius en català ha estat abordat per Cuenca (2004), que constata que s'usen de manera diferent segons el tipus d'intercanvi: així, en l'esfera individual —en què s'inscriurien les converses informals— s'hi inclouen noms propis i noms comuns, però poques fórmules de tractament, constatació que es corrobora en la nostra anàlisi.

Taula 2. Vocatius

	<i>PB</i>	<i>JL</i>	<i>CP</i>	<i>NO</i>
Nom propi	36	39	32	20
Tio(s)/tia	16	1	0	0
Nano(s)	1	2	0	1
Nen/a	2	1	0	0
Fill meu	1	0	0	0
Xato	1	0	0	0
Carinyo	0	1	0	0
Noi(s)/noi(a)s	0	0	6	0
Rei(na)	1	0	2	2
Cuca	0	0	0	1
Rateta	0	1	0	0
Vida	0	0	0	1
Bufona	0	1	0	0
Guapa	1	1	0	0
Insults	0	0	0	6
Parentesc (àvia, pare, germans)	0	0	0	6
Total	59 = 1,908%	47 = 1,195%	40 = 1,082%	37 = 1,267%

Els vocatius observats que inclouen un nom comú corresponen a diverses categories de les proposades per Cuenca (2004): hi hem detectat vocatius de parentesc (*fill meu, àvia, pare, germans*), molts termes afectius (*xato, carinyo, reina, rei, cuca, vida, rateta, bufona, guapa*), unitats relacionades amb l'edat (*nano, nen, noi/a*) i noms amb un ús discursiu (*tio, tia*), com també uns quants insults usats com a vocatiu (*tarambana*, per exemple). En canvi, no hem trobat cap cas de relació professional o personal ni tampoc de professió al corpus estudiat.

Finalment, la presència d'enunciats incomplets es podria considerar un element propi de la sintaxi col·loquial i s'ha observat a totes les sèries (51 a 54), tot i que segurament no pas amb la mateixa freqüència que trobaríem en un corpus espontani.

- (51) Emma: És que aquesta pel·lícula m'ha deixat una mica... (PB)
 (52) Ester: Jo sospito que encara deu estar penjat de mi... sense ganes de celebrar res... prenent pastilles per dormir./ Diana: No ho semblava, no. Ahir em va deixar un missatge i no... (JL)
 (53) Butch: No perdeu el temps, que el gall dindi es refreda. Passeu!/ Danny: Però si estàvem... (NO)
 (54) Susan: Bé, encara que hi dugués el meu nom a l'etiqueta, Steve, hauries de... Patrick? (CP)

Cal dir que sovint aquestes frases inacabades lingüísticament es completen amb elements paralingüístics o gestuals que podrien tenir una traducció verbal directa. Així,

per exemple, a (55), la Sílvia fa un senyal com de tallar-se el coll que completa l'enunciat i insinua un possible suïcidi, mentre que a (56) el clic equival a la completiva, verbalitzada a continuació.

(55) Sílvia: Que patia alguna depressió la teva germana, perquè potser... (CLIC) (JL)

(56) Mariona: És una parella que fa molt temps que estan junts, no? I ara ella se n'ha adonat que (CLIC),
que s'ha acabat.

Per concloure, i només en sèries de producció pròpia, hem observat règims verbals diferents dels recollits pels diccionaris (una ocurrència a *Jet Lag* del verb *trucar* amb complement directe) i el manteniment de les preposicions davant del *que* (dues ocurrències a *Plats Bruts* i una a *Jet Lag*), opció que fins i tot combina en una mateixa sèrie amb formes normatives (59). De fet, Sancho (2002: 1719) afirma que les gramàtiques catalanes constaten en els registres orals «la presència de les preposicions febles al davant de la conjunció *que*».

(57) Esther: No ens hem tornat a trucar des de que ens vam separar. (JL)

(58) David: Però... jo el que no entenc és que té a veure que tingui por amb que acabem fent un trio. (PB)

(59) Diana: No, no, ningú, ningú, el seu llit és el desert de Kalahari. No hi ha entrat ningú des que tu vas marxar. (JL)

2.3. ASPECTES LÈXICS

Un primer aspecte clau en els registres col·loquials és l'alt nivell de vaguetat, que comporta un ús freqüent de termes genèrics amb un abast semàntic ampli: substantius com ara *cosa* o *problema*, adjectius com *bo* o *important*, verbs del tipus *fer* o *fotre* i adverbis com *molt* o *massa*, entre d'altres (Payrató 1996 [1988]: 117). En aquest article ens fixem en dos aspectes concrets: la presència del verb *fotre* i l'ús de *molt* en contraposició amb altres formes acabades en *-ment* (*extremadament*, *exageradament*, etc.).

Pel que fa al primer fenomen, el verb *fotre* apareix una vegada a *Coupling*, una a *Normal, Ohio* (60), tres a *Plats Bruts* i dos a *Jet Lag* (61).

(60) Butch: No és que siguin uns negats. Estan jugant al cent per cent, que és com... no fotre res! (NO)

(61) Ester: Oh, és que és molt més difícil tenir una relació amb un ex que amb un nòvio./ Diana: No fotis! (JL)

Pel que fa al segon fenomen, a *Normal* hi ha tres ocurrències de *molt* i cap adverbi acabat amb *-ment* que transmeti aquest valor. Sí que observem que un *very tired* de

l'original s'ha convertit en un *rebenat*, adjectiu que transmet perfectament el significat de l'anglès. A *Coupling* són tretze les vegades que diuen *molt* i tots els *very* anglès es tradueixen per *molt*, excepte en tres ocasions: *very good* es vehicula per *fantàstic*, *so very very lonely* es converteix en *tan i tan sol* i hi ha un *very nearly* recurrent que es tradueix per *estar a punt* (62). A les sèries de producció pròpia observem 24 adverbis *molt* a *Jet Lag* i 13 a *Plats Bruts*

(62) Susan: The man who has very nearly almost proposed to me is going to see that bloody tape./ Jane: It's still a very nearly almost?> Susan: L'home que ha estat a punt de demanar-me que m'hi casi veurà la maleïda cinta./ Jane: És un *a punt a punt*? (CP)

També són molt freqüents els mots tipus *daixò* o *dallonses*, que funcionen com a omplidors o eufemismes. Mentre que a *Coupling* no en trobem cap ocurrència, sí que n'hi ha una a *Normal, Ohio* (63), com a traducció de *oh, look*, una a *Jet Lag*—absent del guió—i una a *Plats Bruts* (64). De tota manera, no són unitats gaire abundants al corpus i no hi ha diferències destacables entre sèries pròpies o doblades.

(63) Butch: Daixò, em sap greu haver arribat tard. Hi ha hagut pròrroga i m'he discutit amb en Charlie.

(64) David: Ja, però jo també vaig com una moto i en canvi... Mira, ahir precisament es va quedar tota la nit a casa l'Emma. Sí, a mi no m'hagués fet res... dallò, no?, i en canvi ella volia dormir.

Un fenomen propi del col·loquial són les adaptacions de termes tècnics, del tipus *diarrrera* en comptes de *diarrea* o *pitafi* en comptes d'*epitafi*, aprofitant exemples de Payrató (1996 [1988]). En el nostre corpus només n'hi ha dos exemples, a *Plats*, on es fa servir *vuvú* per *vodú* i *parabòlics* per *paraplègics*, en tots dos casos amb propòsits còmics.

Un altre grup habitual en el català col·loquial serien les anomenades rutines de parla o estereotips que serveixen per fer accions. En trobem ocurrències a totes les sèries perquè es tracta de diàlegs en què els personatges interactuen i se saluden, s'acomien, es donen les gràcies, accepten o rebutgen oferiments, etc., és a dir, reproduïxen accions de la vida quotidiana i, per tant, de la parla espontània.

Un altre fenomen propi de l'oral és l'elevada presència de procediments expressius com ara interjeccions, dites, refranys i altres jocs de paraules, com també renecs, eufemismes i paraules tabú. Pel que fa als insults, a *Normal, Ohio* n'hi trobem tot un seguit de referits als homosexuals, ja que el protagonista ho és. A continuació els recollim, juntament amb la unitat en anglès:

Taula 3. Insults a homosexuals

<i>Original</i>	<i>Equivalent</i>
Nancy boy Queer (dues ocurrences) Homo	Marieta
(Freaking) homo Petunia (maker)	Marieta (dels pebrots) (Incitadora de) marietes
Pansy	Nena
Fairy	Doneta
Big 'mo	Faldilletes

Altres insults d'aquesta sèrie són: *ximplet* (*silly*), *estúpids* (*stupid*), *meuca* i *meuca barata* (*whore* i *gutter slut*), *desgraciat* (*jack-ass*), *beneits* (*damn silly*), *lirons* (*crazy*), *tarambana* (*college boy*), *bruixa* (*old witch*), *espavilada* (*smart-ass*), *idiotes* (*idiot*). Onze en total, xifra més elevada que els tres que trobem a *Coupling*: *sonada* (*totally bonkers*), *malparit de merda acabat* (*completely shallow bastard*) i *malparit* (*a touch of shallowness*). En la producció pròpia, sense estar condicionat per un original que cal reproduir, hi trobem els insults següents: *tonta*, *borde*, *animal* (JL) i *tonto*, *marrana*, *colla de marmotes*, *tonta*, *sòmines* (PB).

Pel que fa als renecs i eufemismes, a *Normal, Ohio* fan servir quatre vegades l'expressió *coi* com a equivalent de *damn* (una ocurrencia) o de *hell* (tres ocurrences) (65). A *Coupling* opten per *òstia* com a equivalent de *bloody hell* i per *maleïda* com a equivalent de *bloody* (66). A *Plats Bruts* hi trobem cinc unitats d'aquest tipus –*ostres* (una ocurrencia), *hòstia* (una), *cony* (una), *collons* (dues) i *puta mare* (dues)–, mentre que a *Jet Lag* n'hi ha nou: una ocurrencia de les formes *hòstia*, *collons*, *merda*, *recony*, *punyetera*, *de puta mare* i dues de *carai* i *hosti* (67, 68).

(65) Bill: Què coi és, això que hi ha aquí? (NO)

(66) Susan: L'home que ha estat a punt de demanar-me que m'hi casi veurà la maleïda cinta. (CP)

(67) Pol: Put a mare, Ramon. Està quedant put a mare. (PB)

(68) Sílvia: Obre la porta d'una punyetera vegada, que faig pudor i em vull dutxar! (JL)

Altres unitats que apareixen són *empipar* com a traducció del verb *upset*, unitat present també a *Coupling* en una ocurrencia com a traducció de *annoy*. En un nivell d'intensitat més elevat, a *Coupling* fan servir tres vegades *emprenyada* com de l'anglès *angry* i una vegada *empipada* com a equivalent d'aquesta mateixa unitat.

Comparant els renecs d'aquests episodis de producció pròpia i de producció aliena es pot afirmar que abunden més en les sèries fetes originalment en català i que la intensitat és més gran, però cal no oblidar que en el doblatge sempre hi ha un original

que cal reproduir i, per tant, difícilment trobarem renecs en la traducció si a l'original no n'hi ha. D'altra banda, no sempre cal reproduir tots els renecs de l'original sinó que l'objectiu és aconseguir el mateix efecte global.

Quant a les dites, refranys i expressions populars, trobem que a *Normal, Ohio* empren les expressions *fer-ne un gra massa* i *fer mans i mànigues*, i fins i tot reproduïxen un joc de paraules de l'original relacionat amb l'homosexualitat del protagonista (69). A *Coupling* hi trobem l'expressió *tenir solta* (*to make sense*), *un sac de rialles* (*heaps of fun*) i també un joc de paraules.

(69) Hey Charlie. See you made it home okay. Sorry! I said *home-o*.> Ei, Charlie. Suposo que tu m'entens. Ho sento. He dit *entens*. (NO)

També observem exageracions expressives (70) i elements intensificadors (71, 72):

(70) Butch: Vols passar el dia d'Acció de Gràcies amb la meua família?/Elizabeth: Ni que curés el càncer (Original: Not if it cured cancer). (NO)

(71) Kimberley: Si no ens deixes fumar, bé hem de fer alguna cosa amb les mans (NO)

(72) Susan: Ja era prou fort que conservessis la cinta, però mira que esborrar-la! (CP)

En les sèries de producció pròpia també hi ha exageracions d'aquest tipus (73), al costat de recursos expressius múltiples (74, 75, 76, 77, 78).

(73) Diana: El seu llit és el desert de Kalahari. (JL)

(74) David: Apa, vés i que et bombin! (PB)

(75) David: Aquí ens escalfem tots dos o l'estufa va al carrer. (PB)

(76) Ester: Ara que ve el seu (aniversari) el felicitarà sa mare! Però què s'ha pensat! (JL)

(77) Sílvia: Quan va, va, i quan no, porta! (JL)

(78) Lopes: A la taula i al llit, al primer crit! (PB)

En relació amb les interjeccions, Matamala (2005) en fa una anàlisi a fons en un corpus més ampli que inclou els episodis analitzats en aquest article i observa que mentre que a la producció aliena els percentatges són del 3,19%, en la producció pròpia augmenten fins al 4,84%, però al 5,09% de la conversa espontània.²

2. L'anàlisi de Matamala (2005) es basa en la proposta de classificació de Cuenca (2000, 2002a), lingüista que estudia la traducció d'aquestes peces en el doblatge i compara estratègies en català i en castellà (Cuenca 2002b, 2004, 2006a).

També serien destacables certes expressions o unitats que, segons el nostre parer, es podrien considerar pròpies del llenguatge col·loquial:

- *Cruspir-se, ser uns negats, no tocar-hi, floreta.* (NO)
- *Re, un paio, trompada, tirar-se algú, follar-se, garlar, delir-se per una rebolcada, escampar, passar-se molt, calenta, collonuda, una palla, pel·li, rebolcada, fer-se la gata maula.* (CP)
- *Mamar-se el dit, rollo, mal rollo, peles* (en el sentit de pessetes), *tenir-los per corbata, passar-s'ho teta, passar-se, donar la gana, enviar a la merda, estar bona, tenir el cap com un bombo, pim-pam, sostens, ex, estar penjat d'algú, tonteries, tallar* (una relació), *ser una merda, estar mona, què s'ha pensat!, posar les tetes a algú.* (JL)
- *Deixar-se el cap, que t'hi cagues, posar-se feta una fúria, estar bona, que guai!, pava, tranquil, lligar, estar fet una merda, tonteries, enredar, estar com una cabra, cagar-se de por, demanar alguna cosa a crits, fer un riu, teta, meta, picarols, tioltia, cara o creu, on vas a parar!, perdre oli, condó, esquifit.* (PB)

Finalment, Payrató (1996 [1988]: 120) observa que sovint es produeix una tecnificació dels vocabularis col·loquials a causa de la influència dels mitjans de comunicació. Concretament, en l'episodi de *Jet Lag* una de les protagonistes es vol fer passar per psicòloga i això comporta un canvi del registre lingüístic (79).

(79) Diana: El subjecte anomenat *ella* se la coneix per algun altre nom? [...] Ara necessito més dades sobre el concepte *lo nostre*. [...] És important saber si es va produir algun tipus de contacte físic. [...] Consumació de l'acte sexual? [...] Bé, en aquest cas el subjecte, o sigui tu, pot deixar que les coses flueixin per la seva pròpia inèrcia o bé fer el pas. (JL)

Un últim aspecte és la presència de castellanismes i fins i tot d'expressions senceres en castellà en les sèries de producció pròpia, fruit de la situació de contacte de llengües que es produeix entre el català i el castellà: *despedida* (*de solters*) i *despedir* –inclosos al *Gran Diccionari 62 de la llengua catalana– finiquitar, carajillo, assunto, sentar bé, hortera, ligue, aquí te pillo, aquí te mato, si te he visto no me acuerdo* a *Jet Lag* i *carinyo, bocacha apagallamas, cague, apretar, aguante i de fondo* a *Plats Bruts*. Fins i tot a la sèrie *Jet Lag* hi ha un personatge, la Sílvia, que canvia de codi quan s'enfada i ho explica dient: *Costum familiar. Quan hi ha mal rotllo, parlem castellà*. Uns elements destacables són la presència de *bueno* i *vale* a la producció pròpia (onze ocurrències de *bueno* i dos de *vale* a *Jet Lag* i set i set a *Plats Bruts*) i l'absència en la producció aliena. En canvi, a producció aliena abunden més els *bé* inicials, amb 14 ocurrències a *Coupling* i tres a *Normal, Ohio*, contra els tres de *Jet Lag* –dos quan la Diana adopta el posat de psicòloga– i un de *Plats Bruts*.

3. DEL GUIÓ A LA PANTALLA

Bordons i Font (2000), en un estudi sobre les característiques del guió dramàtic centrat en la sèrie *Estació d'enllaç*, observen que la interpretació pot diferir força de la proposta inicial del guionista no solament pel que fa al contingut sinó també pel que fa a aspectes lingüístics com ara la sintaxi (canvi d'oracions juxtaposades per subordinades), el lèxic (aparició de paraulotes i insults que no apareixien al guió original, inclusió d'elements interactius i dítctics personals) o la paralingüística (vocalitzacions). Això pot ser degut al poc temps que tenen per memoritzar el paper, però també al fet que els actors es van fent seus els personatges i van adaptant els diàlegs. Matamala (2005, en premsa) ho demostra amb les interjeccions, que tenen una presència molt més elevada en la interpretació que en els guions escrits de producció pròpia, tendència que no es manté en el doblatge. Vegem ara què passa en les sèries que formen part del corpus, fixant-nos en els trets de l'oral col·loquial que s'afegeixen o s'ometen en la interpretació.

3.1. CANVIS EN LES SÈRIES DOBLADES

Pel que fa a les sèries doblades, els canvis són mínims per les restriccions d'un procés en què intervenen múltiples professionals amb tasques diferents, com ara el traductor –que crea un guió escrit en la llengua meta partint generalment de l'enregistrament original, amb suport o no d'un guió–, l'ajustador o adaptador –que adapta el guió traduït al moviment dels llavis i a la llargada de les frases, tot introduint anotacions que faciliten la interpretació dels actors i la manipulació dels tècnics– i el lingüista –figura que vetlla per l'adequació lingüística del producte, tant en la versió escrita prèvia a la gravació com en la versió enregistrada. Tot i que són tres etapes diferents, pot ser que una sola persona faci més d'una tasca (traductor ajustador, ajustador lingüista, etc.). El resultat d'aquesta part del procés és un guió escrit que els actors interpreten a la sala de doblatge, seguint les indicacions del director de doblatge. Al final de la cadena, després de les mescles per part del tècnic de so i dels *retakes* que es puguin demanar, el resultat és un producte audiovisual.

En aquest apartat, detallem els canvis que s'han produït des del guió traduït, ajustat i corregit que es lliura als actors –sense tenir en compte els canvis que es produeixen al llarg d'aquest procés– fins a la versió audiovisual que s'emet per televisió, per valorar quins elements s'improvisen.

En el cas de *Normal, Ohio* han desaparegut tres fragments d'ambient que hi havia al guió corresponents a una retransmissió d'un partit (80) i s'han afegit interjeccions també en tres fragments (81 a 83).

- (80) Fora de joc del número 64, cinc iardes de penalització, primer down. (NO)
 (81) Mira, el Bullwinkle> Oh, mira! El Bullwinkle! (NO)
 (82) Fa tot tan bona olor.> Ah! Fa tot tan bona olor. (NO)
 (83) Agafa-la! Agafa-la! Agafa-la! Merda! Teva! Teva! Teva! Ooh!> Agafa-la! Agafa-la! Agafa-la! Oh, no!
 Merda! Teva! Teva! Teva! Ooh! (NO)

A *Coupling* observem repeticions absents al guió escrit (84), vacil·lacions afegides (85), interjeccions afegides en sis casos (86) i quatre frases amb elements canviats o afegits per qüestions d'ajust o d'estil però que no incrementen la col·loquialitat.

- (84) Patrick: M'empipa això, és com una feina sense acabar> M'empipa això, és com, com, com, com una feina sense acabar. (CP)
 (85) Patrick: Si gravo una pel·lícula com ara *Instint Bàsic* i vull saber, vull saber a quina cinta està gravada... poso un nom a la cinta... com Paula o... Astrid.> Si gravo una pel·lícula com ara *Instint Bàsic* i vull saber, vull saber a quina cinta està gravada... aaa... poso un nom a la cinta... com Paula o... Astrid. (CP)
 (86) Jane: Oh, Patrick, Patrick, Patrick.> Patrick, Patrick, Patrick. (CP)

En conjunt, els únics elements que s'afegeixen respecte del guió escrit són algunes interjeccions que incrementen lleugerament l'oralitat del text escrit, així com alguna repetició o vacil·lació esporàdica.

3.2. CANVIS EN LES SÈRIES DE PRODUCCIÓ PRÒPIA

Pel que fa a les sèries pròpies, hi ha múltiples canvis que abasten des d'enunciats afegits que aporten un significat totalment nou a enunciats omesos, passant per reformulacions del que hi ha al guió escrit. En aquest apartat exposem exclusivament els canvis que incrementen o redueixen la col·loquialitat a partir dels trets seleccionats anteriorment.

Pel que fa a la morfologia verbal, hi ha canvis de temps verbals no acceptats per la normativa: *hagués* en comptes de *hauria* (tres casos a *Jet Lag*), *s'haurà fet* en lloc de *es deu haver fet* (un a *Jet Lag*). A *Plats Bruts* hi ha un cas en què es fa servir *hagués* per *hauria*, però ja figura al guió escrit. Altres canvis que sí que estan acceptats són *Tu dorms al meu llit*, en comptes de *Dorm al meu llit* (*Plats Bruts*) i *Que no hem passat bona nit?* en comptes de *Que no has passat bona nit?* (*Plats Bruts*).

Quant a la morfologia pronominal, observem un canvi de règim verbal que comporta un canvi de pronom: *truca'l* en comptes de *truca-li* en la interpretació de *Jet Lag*. També veiem que es canvia la posició d'alguns pronoms febles –*em puc quedar*, en comptes de *puc quedar-me* (*Plats Bruts*) i *us havia de dir* per *havia de dir-vos*

(*Jet Lag*)—, com també l'especificació d'alguns complements: *amaga això* per *amagaho* (*Plats Bruts*). Finalment, en dos contextos de *Plats Bruts* s'afegeixen pronoms febles i es produeixen pleonasmes propis del col·loquial (87), però també se n'ometen, concretament dos a *Plats Bruts* i tres a *Jet Lag* (88).

(87) Guió: Perdona, és que no entenc què fa aquesta tia aquí./ Emissió: Perdona que t'ho digui, eh?, però és que jo no sé què hi fot aquesta tia, aquí, eh? (PB)

(88) Guió: Amb qui hi he anat, jo, al Bikini?/ Emissió: Amb qui vaig anar, jo, ahir a Bikini? (JL)

Un altre tret habitual és l'addició d'un *però* inicial a catorze enunciats de *Plats Bruts* i a quatre de *Jet Lag*, com també l'addició d'un *que* (quatre i dotze ocurrències, respectivament) o d'un *doncs* (quatre i set ocurrències). De fet, fins i tot hi ha un cas a *Jet Lag* en què al guió escrit apareix un *que* inicial entre parèntesi, segurament per indicar un suggeriment del lingüista a l'actriu. Només hi ha un enunciat, a *Plats Bruts*, en què es perd un *que* inicial durant la interpretació.

(89) Guió: Què passa?/ Emissió: Però què passa? (PB)

(90) Guió: Que bé, no?/ Emissió: Doncs que bé, no? (JL)

Altres elements que s'afegeixen per incrementar l'oralitat són falques del tipus *no ho sé, la veritat és que, vols dir que...?, dallò, aleshores* (totes amb una ocurrència a *Plats Bruts*), *vull dir* (dues a *Jet Lag*) i *és que* (nou ocurrències a *Plats Bruts* i quatre a *Jet Lag*), unitats que en alguns casos han estat tractades de manera detallada per altres estudiosos: així, Sancho (1999: 130) es fixa en estructures destinades a l'organització del discurs com ara *la qüestió és que* o *lo que és ben cert*, properes a algunes de les detectades en el nostre corpus, i González (2004) analitza *aleshores* i *llavors*, entre altres marcadors pragmàtics.

També s'observen moltes repeticions i vacil·lacions que al guió escrit no es reproduïen: vint-i-una a *Plats Bruts* i vint-i-dues a *Jet Lag*. Finalment, l'expressió impersonal *diuen que* també s'afegeix durant la interpretació a *Jet Lag*.

Un altre fenomen que no apareix per escrit però sí en la interpretació de *Plats Bruts* és *des de que*, en comptes de *des que*, de la mateixa manera que es manté la preposició (vegeu 58). En el cas de *Jet Lag*, al guió escrit hi apareix en una ocasió *des (del dia) que*, opció que es converteix en *des de que* en la interpretació.

En un vessant més lèxic, s'afegeixen interjeccions de tota mena, concretament 55 a *Plats Bruts* i 179 a *Jet Lag*, mentre que només se n'ometen quatre i deu, respectivament. Un grup especial serien les unitats interrogatives o exclamatives que trobem a final d'enunciat (*eh?, mmm?, no?, tu! i home!*), 33 de les quals s'afegeixen

durant la interpretació en el cas de *Plats Bruts* i 37 a *Jet Lag* (91, 92). D'eliminacions d'aquest tipus només n'hi ha tres casos a *Plats Bruts* i un a *Jet Lag*. De fet, Matamala (2005) constata en un corpus més ampli que el nombre d'interjeccions en els guions escrits de la producció pròpia i la producció doblada són similars (al voltant del 3,02%), però que el fet de poder improvisar en la producció pròpia fa augmentar els percentatges fins al 4,84%, mentre que en el doblatge els percentatges queden per sota, amb un 3,19%.

(91) Guió: Aquí hi ha cada pava! / Emissió: Fuà, aquí hi ha cada pava! (PB)

(92) Guió: Quina gràcia, no? / Emissió: Ai, quina gràcia, no? (JL)

Cal destacar que en aquestes addicions hi trobem renecs i eufemismes com ara *ostres* i *cony* a *Plats Bruts* o *hosti*, *recony*, *no fotis*, *què carai* i *ostres* a *Jet Lag*. També s'incrementa la intensitat d'algunes interjeccions, com ara *ostres*, que passa a *hòsties* a *Jet Lag*.

D'altra banda, s'afegeixen vocatius, catorze a *Plats Bruts* i tretze a *Jet Lag* (93, 94) mentre que d'omissions d'aquest tipus només n'hi ha una, a *Jet Lag*.

(93) Guió: És que no és la seva meta./Emissió: És que no és la seva meta, Lopes. (PB)

(94) Guió: Fas mala cara./ Emissió: Nena, fas mala cara. (JL)

I un cas especial són els castellanismes *bueno* i *vale*, estudiats per González (1998, 2004) i Vila (1998), que presenten la casuística següent:

Taula 4. *Vale* i *bueno* a les sèries de producció pròpia

<i>Vale</i>	<i>Conservat (al guió ja hi era)</i>	<i>Afegit</i>	<i>Canviat</i>	<i>Omès</i>	<i>Total</i>
PB	2	2	Va> vale (2)	Vale> bé (1)	7
JL	0	2	0	0	2
<i>Bueno</i>	<i>Conservat (al guió ja hi era)</i>	<i>Afegit</i>	<i>Canviat</i>	<i>Omès</i>	<i>Total</i>
PB	2	5	0	0	7
JL	1	10	Bé> bueno	0	11

És significatiu que al guió de *Jet Lag* hi aparegui una ocurrència en què es dona explícitament la possibilitat a l'actor de triar entre *Bé/Bueno* perquè és així com apareix escrit. Tot i que no ho hem pogut confirmar, podria ser que el guionista hagués escrit *bueno* i el lingüista hagués introduït *bé* com a segona opció, però és finalment l'actriu la que tria *bueno*.

En relació amb un altre castellanisme recurrent en la parla espontània, en els guions escrits no apareix *lo* en cap context, mentre que sí que s'improvisa en tres enunciats de *Jet Lag*. *Això nostre* es converteix en boca de l'actor en *lo nostre* (vegeu exemple 18), de la mateixa manera que *el millor* passa a ser *lo millor*.

Altres canvis lèxics amb menys ocurrencies són els que presentem a la taula 5. Cal dir que en alguns casos al guió hi ha una doble possibilitat perquè l'actor pugui triar.

Taula 5. Altres canvis lèxics

	<i>Addicions</i>	<i>Canvis</i>	<i>Doble alternativa</i>
PB	Apretar	Tranquil> tranqui Fer> fotre Osti> Realment Homes> tios	
JL		Complex> complexe Perla> carinyo Dir adéu>despedir-se Acomiadar-se> despedir-se Comiat > despedida de soltera (2) A-veiam> A veure Assumpte> asunto Talent> que tingui	Sostenidors/sostens> sostens Tonta/tòtila> tonta Tonteries/bestieses> tonteries (2) Vulgar/hortera> hortera

Taula 6. Trets del català col·loquial espontani

	PB_AV	PB_G	JL_AV	JL_G	CP_AV	CP_G	NO_AV	NO_G
Morfològic								
Formes analògiques	X	X	X	X	X	X	X	X
Presència imperatius	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
No perfect simple	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
No concordança	✓	✓	✓	X	X	X	X	X
Altres formes v. col.	✓	X	X	X	X	X	X	X
Complements plens	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Enunciat pleonàstics	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Comb. pronoms col	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	✓
Variació <i>he/haig/haí, vâreig/vai, etc.</i>	X	X	✓	✓	X	X	X	X
Article personal: en	X	X	X	X	✓	✓	✓	✓
<i>Lo</i> neutre	X	X	✓	X	X	X	X	X
Sufixos, prefixos	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Gèneres no normatius	X	X	X	X	X	X	✓	✓
Ús adv. no norm.	✓	✓	X	X	X	X	X	X
Sintàctic								
Enunciat agramaticals	X	X	X	X	X	X	X	X
Absència de <i>qual</i>	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	✓
Absència de relatius compostos	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	✓
<i>Que</i> col·loquial	X	X	✓	✓	X	X	✓	✓
Ús expandit <i>que</i>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ús <i>què</i>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	X
No passives perifràstiques	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	✓
Dislocacions	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Final interrog. o excl.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Vocatiu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Enunciat incomplets	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Elements paral·lels	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
<i>Treu a l'</i>	X	X	✓	✓	X	X	X	X
Prep. + <i>que</i>	✓	✓	✓	X	X	X	X	X
Lèxic								
Verb <i>fotre</i>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
<i>Daxò, dallò, etc.</i>	✓	X	✓	✓	X	X	✓	✓
Adapt. termes tècnics	✓	✓	X	X	X	X	X	X
Repecs i insults	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Recursos expressius	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Interjeccions	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Canvi de codi	✓	✓	✓	✓	X	X	X	X
Castellanismes	✓	✓	✓	✓	X	X	X	X

4. CONCLUSIONS

La taula 6 resumeix els trets descrits en els apartats anteriors de manera sistemàtica, separant entre les diferents sèries en la seva versió audiovisual (AV) o escrita (G, de guió). Cal dir que no s'hi especifiquen freqüències, de manera que una sola ocurrència atribuïble a una de les columnes comporta que estigui marcada positivament.

A partir de les dades d'aquesta taula, es pot concloure que les comèdies de situació analitzades presenten bona part dels trets identificats per Payrató (1996 [1988]) per al català col·loquial espontani, si bé probablement la diferència rau en la freqüència, aspecte no estudiat en aquest treball.

Pel que fa a la relació entre la producció pròpia i l'aliena, la presència de castellanismes i fins i tot d'expressions en castellà i l'ús de l'article en/el són els únics fenòmens que es tracten de manera diferent i que potser són més fàcils d'identificar pel públic en general. Tot i que no de manera sistemàtica, també és en la producció pròpia on trobem usos adverbials no normatius, *lo* neutre, preposicions que no cauen davant de *que* i termes tècnics adaptats, mentre que en la producció aliena hi veiem relatius compostos, relatius formals i passives. Per contra, hi ha trets que estan presents en una sèrie de producció pròpia i en una de doblada, com ara relatius col·loquials o unitats del tipus *daixò/dallò*, per la qual cosa no es poden establir distincions clares entre aquests dos tipus de sèries. Cal no oblidar que en el doblatge tot és convenció i les restriccions són més grans no solament per les característiques tècniques del procés sinó també perquè hi ha un original que cal respectar: així, per exemple, no podem esperar que apareguin renecs o insults en un producte doblat si a l'original no hi eren presents.

Quant a les diferències entre el guió escrit i la interpretació, cal dir que aporten més espontaneïtat, però que només són destacables en la producció pròpia: canvis de temps verbals no normatius (vegeu exemples 4 a 6), presència de formes verbals col·loquials (exemple 7) i increment molt significatiu de les interjeccions, vocatius, unitats exclamatives i interrogatives finals, repeticions i vacil·lacions, com també de peces inicials del tipus *que* o *però*.

En conclusió, podem afirmar que les sèries estudiades, tant les pròpies com les doblades, intenten reproduir l'oral col·loquial espontani de manera acurada a través de la reproducció planificada d'alguns trets propis d'aquesta varietat, trets que s'incrementen quan els actors poden improvisar, circumstància que es produeix en la producció pròpia però ben poc en la doblada.

ANNA MATAMALA
Universitat Autònoma de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AGOST, R. (1993) «The Colloquial Register and Dubbing» dins JANSEN, P. ed., *Translation and the Manipulation of Discourse, Selected Papers of the CETRA Research Seminars in Translation Studies 1992-1993*, Lovaina, CETRA, pp. 183-200.
- AINAUD, J.; ESPUNYA, A. i D. PUJOL (2003) *Manual de traducció anglès-català*, Vic, Eumo.
- ALTURO, N. (1998) «Registre i semàntica verbal: l'ús de les formes de perfet i de present perfet» dins PAYRATÓ, L. ed., *Oralment. Estudis de variació funcional*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 91-114.
- BATLLE, M. (2000) «A propòsit de l'article neutre», *Llengua i Literatura* 11, pp. 331-351.
- Bartra, A. (2002) «La passiva i les construccions que s'hi relacionen» dins SOLÀ, J. et al. coord., *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, pp. 2111-2179.
- BONET, E. (2002) «Cliticització» dins SOLÀ, J. et al. coord., *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, pp. 933-989.
- BORDONS, G. i D. FONT (2000) «El guió dramàtic: un model de llengua escrita i oral als mitjans de comunicació» dins CREUS, I.; JULIÀ, J. i S. ROMERO eds., *Llengua i mitjans de comunicació*, Lleida, Pagès editors, pp.147-156.
- CAMPOS, À. (2004) *La inscripció de la persona en el discurs acadèmic: un estudi contrastiu català-castellà-anglès*, València, Universitat de València, TDX-0519105131352.
- CASALS, D. (2007) «Aproximació a la sintaxi radiofònica catalana dels butlletins informatius» dins MASSOT, J. (coord.), *Estudis de llengua i literatura catalanes* LIII, pp. 263-282.
- CASTELLÀ, J. M. (2007) «La subordinació en el discurs oral i escrit» dins MARTÍ, S. (coord.) *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. III, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp.107-116.
- CHAUME, F. (2003) *Doblatge i subtitulació per a la TV*, Vic, Eumo.
- CHIARO, D. (2005) «Suspension of disbelief or mediatic diglossia? How Italians perceive dubbese». Comunicació presentada al congrés Challenges of Multidimensional Translation, Saarbrücken, maig de 2005.
- CNL (Comissió de Normalització Lingüística) (1997) *Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge*, Barcelona, Edicions 62.
- COROMINA, E. (2001) *L'article personal en català. Marca d'oralitat en l'escriptura*, Bellaterra, UAB. TDX-0802101-094239.
- CUENCA, M. J. (2000) «Defining the indefinable? Interjections», *Syntax* 3, pp. 29-44.

- (2002a) «Els connectors textuais i les interjeccions», dins SOLA, J. *et al.*, coord., *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, pp. 3173-3237.
- (2002b) «Translating interjections for dubbing» dins IGLESIAS, L. i S. DOVAL eds., *Studies in Contrastive Linguistics. Proceedings of the 2nd International Contrastive Linguistics Conference*, Santiago de Compostela, Servicio de Publicacións e Intercambio Científico, Universidade de Santiago de Compostela, pp. 299-310.
- (2004) «Translating interjections: an approach from grammaticalization theory» dins SOARES DA SILVA, A. *et al.* eds., *Linguagem, Cultura e Cognição: Estudos de Lingüística Cognitiva*, Coimbra, Almedina, vol. 2, pp. 325-345.
- (2006a) «Interjections and pragmatic errors in dubbing», *Meta* 51(1), pp. 20-35.
- (2006b) *La connexió i els connectors*, Vic, Eumo.
- DOLÇ, M. i SANTAMARIA, L. (1998) «La traducció de l'oralitat en el doblatge», *Quaderns. Revista de traducció* 2, pp. 97-105.
- GONZÁLEZ, M. (1998) «Bé i bueno. Apunts sobre l'ús dels marcadors discursius» dins PAYRATÓ, L. ed., *Oralmem. Estudis de variació funcional*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 241-257.
- GONZÁLEZ, M. (2004) *Pragmatic Markers in Oral Narrative. The Case of English and Catalan*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- GREGORY, M.; CARROLL, S. (1978) *Language and Situation. Language Varieties and Their Social Context*, Londres, Routledge & Kegan Paul.
- JULIÀ-MUNÉ, J. (2004) *El llenguatge de la ràdio i de la TV*, Alzira, Bromera.
- MARTÍ, J. (1997) «Les sèries de producció pròpia» dins BASSOLS, M.; RICO, A. i A. M. TORRENT eds., *La llengua de TV3*, Barcelona, Les Naus d'Empúries, pp. 73-84.
- MATAMALA, A. (2005) «Converses espontànies o converses prefabricades? Les interjeccions en comèdies de situació catalanes i doblades», *Estudios Catalanes. Revista internacional de lengua, literatura y cultura catalanas* 3, pp. 65-77.
- (en premsa) «La oralidad en la ficción televisiva: análisis de las interjecciones de un corpus de comedias de situación originales y dobladas» dins BRUMME, J.; CARSTEN, S. i A. ZABALLA eds., *La oralidad fingida*, Frankfurt/Madrid, Vervuert/Iberoamericana.
- PALOMA, D. (1999) «De la llengua catalana a les sèries de televisió», *Anàlisi* 23, pp. 73-92.
- PALOMA, D.; SEGARRA, M. (2000) «Llengua oral i llengua escrita a les sèries de televisió» dins CROS, A; SEGARRA, M. i A. M. TORRENT eds., *Llengua oral i llengua escrita a la televisió*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 49-73.
- PAYRATÓ, L. (1996 [1a ed. 1988]) *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, València: Universitat de València.

- RICO, A. (2007) «La llengua catalana i els registres col·loquials a les sèries de producció aliena de TV3» dins MARTÍ, S. coord., *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. III, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 385-392.
- ROMERO, P. (2006) «The Spanish dubbese- A case of (un)idiomatic Friends», *Jostrans* 6, 134-151. Disponible electrònicament a www.jostrans.org/issue06/art_romero_fresco.pdf [Consulta: 12 de desembre de 2007.]
- SANCHO, P. (1998) *Introducció a la fraseologia. Aplicació al valencià col·loquial*, València, Denes.
- (2002) «La preposició i el sintagma preposicions» dins SOLA, J. et al. coord., *Gramàtica del Català Contemporani*, Barcelona, Empúries, pp. 1689-1796.
- SANTAMARIA, L. (1997) «Les sèries de producció aliena» dins BASSOLS, M.; RICO, A. i A. M. TORRENT eds., *La llengua de TV3*, Barcelona, Les Naus d'Empúries, pp. 85-94.
- VILA, F. X. (1998) «Bueno, vale ja de criticar, no? Marques transcòdiques lèxiques i variació funcional en català» dins PAYRATÓ, L. ed., *Oralment. Estudis de variació funcional*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 259-274.
- ZABALBEASCOA, P. (2006) «Els dilemes de TVC: models de llengua, espontaneïtat, versemblança», *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya* 125, pp. 72-87.